

พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตย
ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย*

Political Behavior of the Democratic Elderly in Wang Saphung
District, Loei Province

พระณัฐวุฒิ วรวิฑูฒโน (นาคม), สุรพล พรหมกุล และชาญชัย ฮวดศรี

Phra Natthawut Worawutthano (Nakhom), Suraphon Promgun and Chanchai Huatsri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Nattawut41230@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 2) เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 377 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน โดยการคำนวณด้วยการใช้สูตร Krejcie and Morgan โดยใช้สูตรจากตำราสำเร็จรูป และการใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสอบถามสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยคือ ด้านการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง รองลงมาคือ ด้านติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุ ด้านการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้านคือ ด้านการสนับสนุนพรรคการเมือง

*ได้รับบทความ: 13 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 27 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 สิงหาคม 2565

Received: March 13, 2022; Revised: June 27, 2022; Accepted: August 29, 2022

2. ผลการการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองเพิ่มขึ้น ได้รับความสิทธิของตนเองด้วยการไปเลือกตั้งทุกครั้ง ได้ศึกษาข้อมูลพรรคการเมืองต่างๆ และ ผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยการติดตามข่าวสารทุกช่องทาง โดยได้ยึดมั่นในหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางการเมือง; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of the political behavior of the elderly under the democratic regime in Wang Saphung District, Loei Province; 2) to compare the level of the political behavior of the elderly under the democratic regime in Wang Saphung District and 3) to study the suggestion for promoting political behavior of the elderly under the democratic regime in Wang Saphung District. The sample group used in this research was 377 elderlies in Wang Saphung District. Data were analyzed using the following statistics: Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation, t-test, and one-way ANOVA. The data from the in-depth interview were analyzed by contextual content analysis.

The research results were as follows:

1. The overall level of the political behavior of the elderly under the democratic regime in Wang Saphung District was at a high level. The highest mean value was seen in the use of the right to vote, followed by political news tracking and political behavior according to the Four Saṅgahavatthu Dhamma and political participation. The aspect that had a lower mean value than other aspects was the support of political parties.

2. The comparison of the political behavior of the elderly found that the elderly with different gender, ages, occupations, and monthly incomes had different political behaviors with a statistical significance level of 0.05. The overall political behavior was no different.

3. The suggestion for promoting the political behavior of the elderly was that the activities that promote the exchange of political opinions should be organized more. The elderly should maintain their rights by going to the polls every time, and they should study the information of various political parties and candidates before voting by following the news in all channels and by adhering to the principle of peaceful coexistence in society.

Keywords: political behavior; the elderly

1. บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2575 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน การพัฒนาการเมืองเพื่อไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ในประเทศไทยยังมีอุปสรรคหลายประการกล่าวคือ รัฐบาลชุดต่างๆ ซึ่งเป็นผู้นำทางการเมืองไม่ได้สร้างพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจังเป็นเพียงแต่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและโครงสร้างทางการเมืองในระบอบรัฐสภาเท่านั้น ประชาชนไม่ได้เป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยเหมือนดังเช่น ประเทศยุโรปตะวันตก รัฐบาลอาจจะดำเนินการที่ละเมิดต่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ได้ ดังนั้น การไม่สนใจและการเพิกเฉยจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำเพราะจะยิ่งทำให้มีผู้ฉวยโอกาสแย่งชิงอำนาจกันได้ง่ายยิ่งขึ้นและทำให้ประสิทธิภาพการปกครองก็ย่อมลดลงและเสื่อมลงเป็นลำดับ การป้องกันที่สำคัญคือประชาชนทุกคนจะต้องถือเป็นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องสนใจติดตามข่าวความเคลื่อนไหวและกระตือรือร้นที่จะมีบทบาทร่วมทางการเมือง (รัฐนันท์ เหมรัตน์, 2553, หน้า 1-2)

สำหรับสังคมไทยนั้น ผู้สูงอายุนับว่าเป็นบุคคลสำคัญในฐานะเป็นญาติผู้ใหญ่เป็นผู้มีพระคุณ ผู้ทรงภูมิปัญญา อีกทั้งยังเป็นเสาหลักของครอบครัวเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในครอบครัว ซึ่งคนไทยยึดถือให้ความเคารพผู้สูงอายุมาตั้งแต่ในอดีตสืบเนื่องมาจนเป็นวัฒนธรรมไทย ที่ถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน ผู้ที่มีอายุมากที่สุดจะทำหน้าที่เปรียบเสมือนประมุขของบ้าน ดูแลทุกข์สุขของคนในครอบครัวกำหนดภาระหน้าที่อบรมสั่งสอนให้รางวัลและลงโทษแก่สมาชิกในครอบครัว ผู้อาวุโสหรือผู้สูงอายุที่สุดจึงเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องสำคัญทุกเรื่อง สมาชิกในครอบครัวให้ความยำเกรงและเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุมักทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ในครัวเรือนหรือแม้แต่กรณีพิพาทกันในครัวเรือนผู้สูงอายุจะได้รับการยอมรับให้มีสถานภาพและบทบาทในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและตัดสิน กรณีพิพาทต่างๆ เหล่านั้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมักทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนสมาชิกครอบครัวในด้านต่างๆ ไม่

ว่าจะเป็นความรู้ทางวิชาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดึงามให้แก่สมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดี รวมทั้งเป็นแหล่งรวมจิตใจของคนในครอบครัวอีกด้วย (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2545)

ในระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด พบว่า อำเภอวังสะพุงเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดเลยและเป็นอำเภอที่จำนวนประชากรที่มากเป็นอันดับ 2 ของจังหวัดเลย รองลำดับจากอำเภอเมืองมีประชากรทั้งหมด 112,176 คน แยกประชากรที่เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 21,157 คน ซึ่งในอดีต พบว่าผู้สูงอายุในอำเภอวังสะพุงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยมีชมรมผู้สูงอายุที่ร่วมกันก่อตั้งเมื่อการรวมกลุ่มเริ่มเข้มแข็งทำให้กลายเป็นแกนหลักในการนำชุมชนเข้าร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นการส่งเสริมการรวมตัว และสร้างความเข้มแข็งทางสังคมในการพบปะรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมหลังจากการเกษียณอายุจากการทำงานโดยใช้ความรู้ความสามารถ การเข้าร่วมสนับสนุนกับพรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบ เป็นผู้นำในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกันก็มีการใส่ร้ายป้ายสีพรรคที่ตนไม่ชอบทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทช่วงที่มีการเลือกตั้งส่งผลให้บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุบางกลุ่มลดน้อยไปด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยเน้นศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การสนับสนุนพรรคการเมือง ติดตามข่าวสารทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุและข้อเสนอแนะการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ค้นหาไปนำเสนอผู้เสนอผู้เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุให้เป็นไปตามครรลองของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
3. ศึกษาข้อเสนอแนะการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. ประชากร (Population) ได้แก่ ประชากรที่มีรายชื่อตามทะเบียนของอำเภอวังสะพุง มีประชากรทั้งหมด 112,176 คน แยกประชากรที่เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 21,157 คน โดยใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Krejcie and Morgan โดยใช้สูตรจากตารางสำเร็จรูป ผู้วิจัยดูช่องตารางจำนวนประชากรที่ 20,000-29,999 คน จึงได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 377 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยเลือกจากผู้สูงอายุที่มีรายชื่อตามทะเบียนบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตอนที่ 2 สอบถามที่ถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยได้กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ทำเครื่องหมาย (v) ลงในช่องปริมาณความคิดเห็นที่ผู้ตอบเห็นว่าตรงกับตนเองเพียงระดับเดียวจาก 5 ระดับ (Rating Scale) ทั้ง 5 ด้าน จำนวน 48 ข้อ 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) โดยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วยชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 5 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับอธิบายลักษณะสำคัญทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติอนุมาน สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที่ (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ตามลำดับความสำคัญ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 57.80 มีอายุอยู่ที่ 60-65 ปี มีจำนวน 209 คนคิดเป็นร้อยละ 55.40 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 308 คน คิดเป็นร้อยละ 81.70 ประกอบอาชีพเกษตรกร มีจำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 70.30 มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาท มีจำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

2.1 วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ด้านการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ($\bar{x} = 3.78$) รองลงมาคือ ด้านติดตามข่าวสารทางการเมือง ($\bar{x} = 3.63$) และด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุ ($\bar{x} = 3.62$) ด้านการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{x} = 3.49$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้าน คือ ด้านการสนับสนุนพรรคการเมือง ($\bar{x} = 3.09$)

2.2 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test แบบ 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า 1) ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 2) ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 4) ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 5) ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ผลการศึกษา	
		ยอมรับ	ปฏิเสธ
เพศ	พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย	/	
อายุ		/	
การศึกษา			/
อาชีพ		/	
รายได้		/	

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองเป็นอย่างดี เพราะผู้สูงอายุได้ผ่านรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และเข้าใจรูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศ จึงทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เมื่อหน่วยงานของรัฐได้จัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการประชาชนที่มีจิตอาสา ซึ่งประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในด้านการเมือง สังคมหรือชุมชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภา เว็บบ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสีอด ปัญญาธโร (ชาย) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย

1. พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า

1.1 ด้านการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างดี ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคมนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคล

อื่นในสังคม ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกันใกล้เคียงกันหรือต่างวัย ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของผู้สูงอายุจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการช่วยส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสในการถ่ายทอดศักยภาพที่มีอยู่ของตนเอง รวมทั้งการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ภูมิปัญญา และทักษะร่วมกับบุคคลอื่น โดยจะเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อทั้งตัวผู้สูงอายุเองและครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสีอด ปญญาธโร (ชาย) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธานีรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า สำหรับค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุใน เขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจในพฤติกรรมทางการเมือง และการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเป็นกฎหมายขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทั่วไป ควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและยังเป็นการแสดงออกให้เห็นอีกว่า ผู้สูงอายุเข้าใจถึงระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดีมากทีเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสีอด ปญญาธโร (ชาย) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการเลือกตั้งโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธานีรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการออกเสียงทางการเมืองโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการสนับสนุนพรรคการเมืองพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจในพฤติกรรมทางการเมือง การสนับสนุนทางการเมืองกลุ่มต่างๆ ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องโดยการสนับสนุนทางการเมืองเป็นการกระทำที่เกื้อหนุน การเกื้อหนุนในทางบวกจะมีขึ้นเมื่อระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มนั้น ซึ่งการสนับสนุนทางการเมืองอาจอยู่หลายรูปแบบ เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากผู้สนับสนุนในพื้นที่ การสนับสนุนจากบุคคลในระดับสูง การสนับสนุนจากเพื่อนนักการเมือง การสนับสนุนจากสื่อมวลชนหรือการสนับสนุนจากผู้สนับสนุนทางการเมืองหรือผู้อุปถัมภ์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญญา เว็บบ์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วม

ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก ในด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง/การสนับสนุนพรรคการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย

1.4 ด้านติดตามข่าวสารทางการเมืองพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจในพฤติกรรมทางการเมือง โดยสื่อช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเสียงตามสาย สื่อโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ทุกวันนี้ล้วนแล้วแต่มีความทันสมัย ผู้สูงอายุยังสามารถแยกแยะระหว่าง ข่าวเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง ผู้สูงอายุมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และติดตามข่าวสารบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในขณะที่เกิดเหตุการณ์วิกฤตหรือเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธาณิรัตน์ พร้อมคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านความสนใจทางการเมืองโดยรวม อยู่ในระดับน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยกานดา บุญนิธิ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ระดับการรับข่าวสารการเมืองของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย

1.5 ด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีพื้นฐานในเรื่องของความเข้าใจในหลักธรรม ส่งผลทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเหล่านั้นเกิดเป็นตัวอย่างที่ดี และยังมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมาอย่างยาวนานส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจ ของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้สูงอายุยังเป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อมีปัญหา และยังเป็นผู้สอนที่ดีให้กับคนรุ่นหลังอีกด้วยในบางครั้ง การที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนต้องกำหนดนโยบายหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมต้องปรึกษาผู้สูงอายุในพื้นที่อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุนทรธรมวโร (บุญคง) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูประภัสร์ธรรมาภิรักษ์ (จันทเขียว) (2561) ได้วิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาตาม หลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาตาม

หลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า

2.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุไม่ว่าจะมีเพศใดก็ตามต่างก็มีทัศนคติหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพสังคมและการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยกานดา บุญนิธิ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน

2.2 ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินชีวิตและการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีลักษณะที่เรียบง่ายและติดต่อพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้ช่วงเวลาไปทำบุญ พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีหรือวัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยกานดา บุญนิธิ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสียด ปญญาโร (ชาย) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

2.3 ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุที่ผ่านเรื่องราวในการดำเนินชีวิตมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และผ่านการปกครองมาหลายยุคหลายสมัยส่งผลให้การศึกษาไม่ค่อยเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจและผู้สูงอายุส่วนมากในอำเภอวังสะพุงไม่ค่อยได้รับการศึกษาในระดับที่สูงมากนักหากเปรียบเทียบกับช่วงชั้นอายุอื่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยกานดา บุญนิธิ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา

ต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน

2.4 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันล้วนมีสังคมที่แตกต่างกัน สังคมเหล่านั้นส่งผลต่อแนวคิด การดำเนินชีวิต วัฒนธรรมในการเข้าสังคมที่ต่างกันและยังส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธานีรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสียด ปัญญาโร (ชาย) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

2.5 ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุส่วนมากในอำเภอวังสะพุงที่มีรายได้หลักจากเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อเดือน รายได้จากการทำงาน ซึ่งในปัจจุบันเงินเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างมากและยังผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวยังต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการจะนำไปรักษาตัวเองส่งผลให้แนวคิดของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและรายได้มากแตกต่างกัน มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ชุมชน สังคมที่ต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิณี ธานีรัตน์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสียด ปัญญาโร (ชาย) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์โดยผ่านสื่อที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด เช่น หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน/เสียงตามสาย เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางการเมือง

1.2 หน่วยงานภาครัฐควรจัดให้ความรู้กับผู้สูงอายุทราบถึงรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุเห็นถึงความสำคัญ

ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

2.2 ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

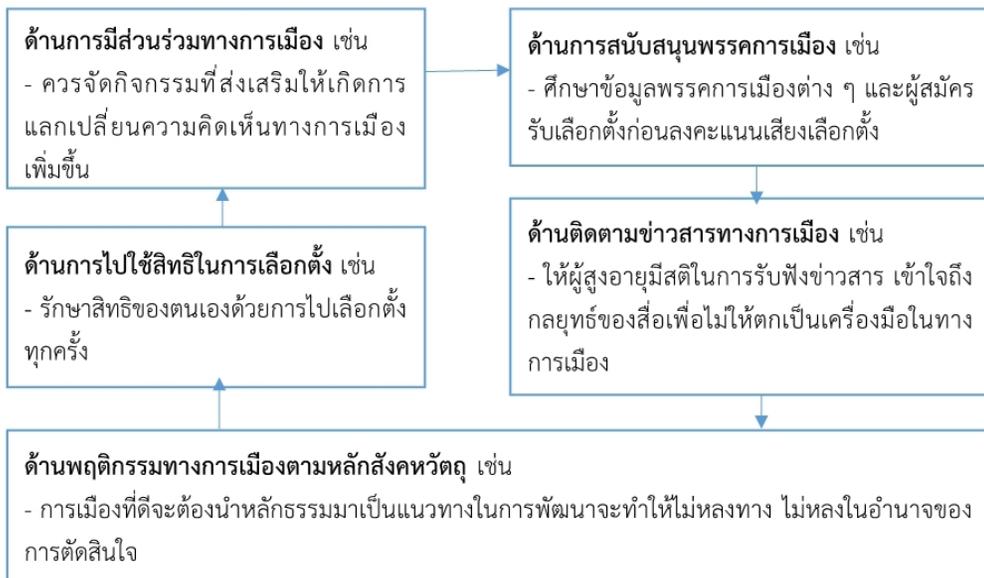
3.1 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตย ทั้งหน่วยงานของรัฐและประชาชนทั่วไป

3.2 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในช่วงชั้นอื่น ที่อาจมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

3.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในประเทศ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ปิยกานดา บุญนิธิ. (2552). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุจังหวัดปราจีนบุรี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูประกาศธรรมาภิรักษ์ (จันเจียด). (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง). (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเสือด ปญญาโร(ชาย). (2554). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เพ็ญนภา เว็บบ. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 14(3), 91-107.
- รัฐนันท์ เหมรัตน์. (2553). พฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิสุทธิณี ธาณีรัตน์ และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 4(3), 29-31.
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2554). ผู้สูงอายุในประเทศไทย รายงานการทบทวนความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทงนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

